

دانشکده‌ی علوم تربیتی و روان‌شناسی

پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد در رشته‌ی فلسفه‌ی آموزش و پرورش

بررسی درون‌مایه‌های آشکار، پنهان و تهی داستان‌های کودک

به وسیله‌ی

منصوره صداقت

استاد راهنما

دکتر مرتضی خسرونژاد

آذر ۹۰

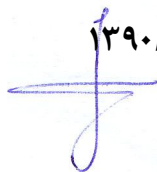
به نام خدا

اظهارنامه

اینجانب منصوره صداقت (۸۸۰۱۵۶) دانشجوی رشته‌ی فلسفه‌ی آموزش و پرورش گرایش تعلیم و تربیت اسلامی دانشکده‌ی روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه شیراز اظهار می‌کنم که این پایان‌نامه حاصل پژوهش خودم بوده و در جاهایی که از منابع دیگران استفاده کرده‌ام، نشانی دقیق و مشخصات کامل آن را نوشته‌ام. همچنین اظهار می‌کنم که تحقیق و موضوع پایان‌نامه‌ام تکراری نیست و تعهد می‌نمایم که بدون مجوز دانشگاه دستاوردهای آن را منتشر ننموده و یا در اختیار غیر قرار ندهم. کلیه‌ی حقوق این اثر مطابق با آیین‌نامه‌ی مالکیت فکری و معنوی متعلق به دانشگاه شیراز است.

نام و نام خانوادگی: منصوره صداقت

تاریخ و امضا: ۱۳۹۰/۹/۲۳

به نام خدا

بررسی درون مایه‌های آشکار، پنهان و تهی داستان‌های کودک

به کوشش
منصوره صداقت

پایان‌نامه

ارائه‌شده به تحصیلات تکمیلی دانشگاه به‌عنوان بخشی
از فعالیت‌های تحصیلی لازم برای اخذ درجه‌ی کارشناسی ارشد

در رشته‌ی
تاریخ و فلسفه‌ی آموزش و پرورش
از دانشگاه شیراز
شیراز
جمهوری اسلامی ایران

ارزش‌یابی‌شده توسط کمیته‌ی پایان‌نامه با درجه‌ی: عالی

دکتر مرتضی خسرونژاد، استادیار بخش مبانی آموزش و پرورش (رئیس کمیته).....
دکتر سعید حسام‌پور، دانشیار بخش ادبیات و زبان فارسی.....
دکتر فریبا خوشبخت، استادیار بخش مبانی آموزش و پرورش.....
دکتر محبوبه البرزی، استادیار بخش مبانی آموزش و پرورش.....

آذر ۱۳۹۰

پیشکش بہ روح پدر بزرگوارم و عظوفت مادرم

و

تقدیم بہ ہمراہی کہ صمیمانہ یاریم کرد

ہمسرم محمد علی

سپاس‌گزاری

در آغاز خداوند مهربان را سپاس می‌گوییم که هرچه دارم از اوست. خدایی که با لطف دائمش همواره مرا از رحمت و عطوفت خود سرشار ساخته و در تمام لحظه‌های زندگی‌ام بهترین نگاهبان و پشتیبانم بوده است. سپس بهترین سپاس‌ها و قدردانی‌ها را از استاد عزیز و ارجمندم دکتر مرتضی خسرونژاد دارم که رهنمودها، حمایت‌ها و تشویق‌های ایشان مرا در این مسیر یاری‌گر بوده و اگر نبود شکیبایی‌ها و ژرف‌نگری‌های ایشان، روشنی راه بر من پدیدار نمی‌شد. در ادامه از اساتید بزرگوار و ارجمندم دکتر سعید حسام‌پور، دکتر فریبا خوشبخت و دکتر محبوبه البرزی که دلسوزانه و با دقت نظری بسیار مرا در تمامی مراحل این پژوهش یاری کردند، نهایت تشکر و قدردانی را دارم. همچنین در انجام این پژوهش از لطف و همراهی چند تن از دوستانم نیز برخوردار شده‌ام که از آن‌ها نیز تشکر می‌کنم و نیز از همسرم که نه فقط در تدوین پایان‌نامه که همواره پشتیبانم بوده و با مهربانی‌ها و شکیبایی‌هایش، امید و شوق و انگیزه را در من برانگیخته است، بی‌نهایت سپاس‌گزارم. در پایان از فرزندم رضا که لبخندها و شادی‌هایش لحظه‌ی لحظه‌ی زندگی من است، تشکر می‌کنم و به‌خاطر تمام غصه‌هایی که در نبود من، وجود کوچکش را فراگرفت، عذر می‌خواهم.

چکیده

بررسی درون‌مایه‌های آشکار، پنهان و تهی داستان‌های کودک

به کوشش:

منصوره صداقت

داستان‌های کودکان می‌توانند موضوع‌های متفاوت یا مشابهی را دربرگیرند، اما آنچه باعث تنوع داستان‌ها می‌شود، درون‌مایه‌ی آن‌هاست. درون‌مایه، تفسیر و دوباره‌سازی موضوع به‌وسیله‌ی نویسنده است. هدف پژوهش حاضر استخراج درون‌مایه‌ها و موضوع‌های موجود، مورد انتظار و تهی داستان‌های کودک منتشر یافته در سال‌های ۱۳۸۵-۱۳۸۰ بر مبنای الگوی پیشنهادی خسرو نژاد (۲۰۰۴) بود. رویکرد پژوهش حاضر توصیفی-تفسیری، روش داده‌یابی اسنادی و روش داده‌کاوی تحلیل محتوای قیاسی و استقرایی، آن‌گونه که مایرینگ (۲۰۰۰) توصیف کرده، بود. نتایج پژوهش نشان داد که موضوع‌هایی مانند ترس، خشم، خانواده‌های تک‌والدی، جنگ، فرهنگ و موضوع‌های اجتماعی جزو موضوع‌های تهی ادبیات کودک‌اند. نتایج هم‌چنین نشان داد که از بین موضوع‌های موجود به موضوع‌های عشق، تلاش، هویت، خودیابی و خودشناسی بیشتر از مفهوم‌های دیگر پرداخته شده است و موضوع‌هایی چون استقلال، خلاقیت، مسؤلیت‌پذیری و تفاوت‌های فردی از جمله موضوع‌های موجود بودند که به آن‌ها کم پرداخته شده است.

واژه‌های کلیدی: درون‌مایه‌ی آشکار، درون‌مایه‌ی پنهان، درون‌مایه‌ی تهی، موضوع موجود، موضوع تهی،

ادبیات کودک

فهرست مطالب

فصل اول: مقدمه

۲-۱- بیان مسأله	۲
۳-۱- اهداف پژوهش	۴
۴-۱- ضرورت و اهمیت پژوهش	۷
۵-۱- تعریف مفهومی واژه‌ها	۷
۱-۵-۱- درون‌مایه	۱۰
۲-۵-۱- موضوع	۱۰
۳-۵-۱- ادبیات کودک	۱۱
۴-۵-۱- داستان	۱۲
۵-۵-۱- گروه‌های سنی الف، ب و ج	۱۲

فصل دوم: مبانی نظری و پیشینه‌ی انتقادی پژوهش

۱-۱- مبانی نظری	۱۵
۱-۱-۱- صاحب‌نظران داخلی	۲۳
۲-۱-۲- صاحب‌نظران خارجی	۲۶
۲-۲- پیشینه‌ی پژوهش	۲۹
۱-۲-۲- بررسی پژوهش‌هایی که به مفهوم درون‌مایه (آشکار، پنهان و تهی) پرداخته‌اند	۲۹
۲-۲-۲- گردآوری پژوهش‌هایی که موضوع را در ادبیات کودک و نوجوان مورد بحث و بررسی قرار داده‌اند:	۳۲
۱-۲-۲-۱- مرگ	۳۲
۲-۲-۲-۲- ترس	۳۴
۳-۲-۲-۲- جنسیت	۳۵
۴-۲-۲-۲- مفهوم‌های فلسفی	۳۹
۵-۲-۲-۲- هویت	۴۳
۶-۲-۲-۲- همدلی	۴۳
۷-۲-۲-۲- خشونت	۴۴
۸-۲-۲-۲- قدرت	۴۵
۹-۲-۲-۲- خانواده	۴۶

۴۷ هنر. ۱۰-۲-۲-۲
۴۷ جنگ. ۱۱-۲-۲-۲
۴۸ مفهومی‌های اجتماعی. ۱۲-۲-۲-۲
۴۹ بحث و جمع‌بندی. ۳-۲-۲
۵۲ پرسش‌های پژوهش. ۴-۲-۲

فصل سوم: روش پژوهش

۵۴ روش پژوهش. ۱-۳-۲
۵۴ روش نمونه‌گیری. ۲-۳-۲
۵۵ روش داده‌یابی. ۳-۳-۲
۵۵ روش داده‌کاوی. ۴-۳-۲
۵۶ اعتبارسنجی پژوهش. ۵-۳-۲
۵۷ حساسیت پژوهش‌گر. ۶-۳-۲

فصل چهارم: تحلیل و بررسی

۵۹ مقدمه. ۱-۴-۲
۶۱ خلاصه‌ی داستان‌ها و ارائه‌ی موضوع‌ها و درون‌مایه‌های موجود. ۲-۴-۲
۶۱ شاید هوس کنم تو را بخورم. ۲-۲-۴
۶۲ عروسی. ۳-۲-۴
۶۳ جوراب سوراخ. ۴-۲-۴
۶۳ یکی بود، یکی نبود. ۵-۲-۴
۶۴ زیر درخت خرمالو. ۶-۲-۴
۶۴ نردبان. ۷-۲-۴
۶۵ آوازآباد. ۸-۲-۴
۶۶ قدم یازدهم. ۹-۲-۴
۶۷ لولوی آوازخوان. ۱۰-۲-۴
۶۸ مادر سیب. ۱۱-۲-۴
۶۹ مترسک، موش و پرنده. ۱۲-۲-۴
۶۹ خانه‌ی پیر. ۱۳-۲-۴
۷۰ باید به فکر فرشته بود. ۱۴-۲-۴
۷۱ نوه و بابابزرگ. ۱۵-۲-۴
۷۱ شیر آب و بشقاب چینی گلدار. ۱۶-۲-۴

- ۷۲ لاک پشت خوشبخت ۱۷-۲-۴
- ۷۳ صورت پرماجرا ۱۸-۲-۴
- ۷۳ ماه و ستاره ۱۹-۲-۴
- ۷۴ آهو کوچولو قایم شوا ۲۰-۲-۴
- ۷۴ پله بازی ۲۱-۲-۴
- ۷۵ بازی خواب و ماه ۱-۲۱-۲-۴
- ۷۵ پله بازی ۲-۲۱-۲-۴
- ۷۶ سوغلی و قاشق ۳-۲۱-۲-۴
- ۷۶ خانه ی من کجاست؟ ۴-۲۱-۲-۴
- ۷۷ من بستنی می خواهم ۵-۲۱-۲-۴
- ۷۷ بهترین هدیه ۶-۲۱-۲-۴
- ۷۸ مادر، بغوغو ۷-۲۱-۲-۴
- ۷۹ هیس، شب خوابیده ۲۲-۲-۴
- ۷۹ جاده ۲۳-۲-۴
- ۸۰ یک نقاشی ۲۴-۲-۴
- ۸۱ همه جا ستاره بود ۲۵-۲-۴
- ۸۱ شما یک دماغ زرد ندیدید؟ ۲۶-۲-۴
- ۸۲ کاشکی ۲۷-۲-۴
- ۸۳ زنگوله ۲۸-۲-۴
- ۸۳ نشانی ۲۹-۲-۴
- ۸۴ ستاره ی سبز ۳۰-۲-۴
- ۸۵ این هم پول ماهی ۳۱-۲-۴
- ۸۵ ماه بود و روباه ۳۲-۲-۴
- ۸۶ آغوشت را باز کن ۳۳-۲-۴
- ۸۷ قاصدک ها چه کاره اند؟ ۳۴-۲-۴
- ۸۷ من همانم، من همانم ۳۵-۲-۴
- ۸۸ لبخند نیلوفر ۳۶-۲-۴
- ۸۹ آبچلیک پاکوتاه ۳۷-۲-۴
- ۸۹ پوست پسته ۳۸-۲-۴
- ۹۰ لنگه جوراب قرمز ۳۹-۲-۴
- ۹۱ باغ بلورین ۴۰-۲-۴
- ۹۱ دختر، پرنده و چشم هایش ۴۱-۲-۴

- ۹۲ ۴۲-۲-۴ - خرس باکلاه، خرس بی کلاه
- ۹۳ ۴۳-۲-۴ - من و مدادرنگی‌ها
- ۹۴ ۴۴-۲-۴ - خانه‌ی اجاره‌ای
- ۹۴ ۴۵-۲-۴ - توپ قرمز
- ۹۵ ۴۶-۲-۴ - گردالی
- ۹۶ ۴۷-۲-۴ - قطاربازی
- ۹۷ ۴۸-۲-۴ - کلاغ آوازخوان
- ۹۷ ۴۹-۲-۴ - مرغ مهاجر
- ۹۸ ۵۰-۲-۴ - فروشگاه و من
- ۹۹ ۳-۴ - خلاصه‌ی تحلیل داستان‌ها
- ۱۰۶ ۴-۴ - درون‌مایه‌های مورد انتظار و تهی
- ۱۱۰ ۵-۴ - موضوع داستان‌ها
- ۱-۵-۴ - موضوع‌های مورد انتظار استخراج‌شده از کتاب شناخت ادبیات کودکان:
 گونه‌ها و کاربردها اثر نورتون و ارائه‌ی موضوع‌های تهی ۱۱۰
- ۲-۵-۴ - موضوع‌های مورد انتظار که در کتاب ادبیات کودکان شارلوت هاک اثر کیفر
 (۲۰۱۰) به آن‌ها اشاره شده است: ۱۱۳
- ۳-۵-۴ - موضوع‌های مورد انتظاری که در کتاب روش‌شناسی نقد ادبیات کودکان
 نوشته‌ی محمدی (۱۳۷۸) به آن‌ها اشاره شده است: ۱۱۶

فصل پنجم: بحث و بررسی

- ۱۲۱ ۱-۵ - بحث و نتیجه‌گیری
- ۱۲۳ ۱-۱-۵ - موضوع‌های تهی و ضرورت استفاده از آن‌ها در داستان‌های کودکان
- ۱۳۷ ۲-۵ - پیشنهاد‌های پژوهشی
- ۱۳۷ ۳-۵ - پیشنهاد‌های کاربردی
- ۱۳۸ ۴-۵ - محدودیت‌های پژوهش
- ۱۳۹ منابع

فهرست جدول‌ها

صفحه	عنوان
۹۹	جدول ۱-۴- داستان‌های مورد بررسی به همراه موضوع و درون‌مایه‌های موجود در آن‌ها
۱۰۷	جدول ۲-۴- درون‌مایه‌های مورد انتظار، درون‌مایه‌های موجود و تهی گونه‌ها
۱۱۱	جدول ۳-۴- موضوع‌های مورد انتظار کتاب شناخت ادبیات کودکان: گونه‌ها و کاربردها به همراه موضوع‌های موجود و تهی داستان‌های کودک
۱۱۵	جدول ۴-۴- موضوع‌های مورد انتظار از کتاب ادبیات کودکان شارلوت هاک به همراه موضوع‌های موجود و تهی داستان‌های کودک
۱۱۷	جدول ۵-۴- موضوع‌های مورد انتظار از کتاب روش‌شناسی نقد ادبیات کودکان به همراه موضوع‌های موجود و تهی داستان‌های کودک
۱۲۲	جدول ۱-۵- موضوع‌های تهی داستان‌های کودک برگزیده در سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۸۵

فهرست نمودارها

صفحه	عنوان
۲۱	نمودار ۱: تقسیم‌بندی خسرونژاد از انواع درون‌مایه
۲۲	نمودار ۲: مدل مفهومی انواع درون‌مایه ارائه شده توسط خسرونژاد
۱۳۵	نمودار ۳: مدل مفهومی انواع درون‌مایه
۱۳۶	نمودار ۴: مدل مفهومی انواع موضوع

فصل اول

مقدمه

اگرچه ما بزرگسالان از دنیای کودکی مان فاصله گرفته‌ایم اما گاهی خواهان تجربه‌ی دوباره‌ی آن لذت‌ها، هیجان‌ها و شادی‌های بی‌پایان و ایجاد پیوند بین خود و دنیای کودکان هستیم. این مسأله به‌خصوص برای کسانی که به‌نحوی با کودکان ارتباط بیشتری دارند، اهمیت دوچندانی می‌یابد. از جمله‌ی این افراد کسانی هستند که به خلق آثار هنری برای کودکان می‌پردازند و نویسندگان ادبیات کودک در زمره‌ی آنانند.

پژوهش‌گران، سده‌ی هفدهم میلادی را سرآغاز نوشتن ادبیات کودک می‌دانند، با کتاب **یادگاری برای کودکان** نوشته‌ی جیمز جانی وی^۱ و همچنین تحولات نظری که با نظریات اندیشمندانی چون میشل مونتنی^۲، ژان ژاک روسو^۳ و جان لاک^۴ در به‌رسمیت شناختن حقوق کودک ایجاد شد و مفهوم «کودک»، «دوران کودکی» و «ادبیات کودک» اهمیت پیدا کرد (حجازی، ۱۳۷۴: ۲۶).

شناخت مفهوم و چیستی کودک و آگاهی از نیازها، علایق و ویژگی‌های مربوط به او می‌تواند در خلق آثاری که پاسخ‌گوی این مخاطب ویژه است، تأثیرگذار باشد. این ویژه‌بودن مخاطب، تفاوت ادبیات کودک و ادبیات بزرگسال را و همچنین تفاوت سبک و لحن و زبان به‌کارگرفته شده در این دو ادبیات را نشان می‌دهد. از طرفی بین دنیای سرشار از لذت، شادی، کنجکاو، خیال‌پردازی، امیدواری و عشق به دانستن و کشف کردن کودکان با دنیای بعضاً محدود و پایبند به قوانین و گاهی بی‌رحم و خشن و مقتدرانه‌ی بزرگسالان، تمایز قائل می‌شود. کودکان دوست دارند از آن‌چه ادبیات کودک برای آن‌ها می‌آفریند، به هیجان بیایند، لذت ببرند

-
1. James Jone Way
 2. M.Montainge
 3. Jean-Jacques Rousseau
 4. John Locke

و در دریایی از تخیلات غوطه‌ور شوند. کودکان می‌خواهند باور کنند که این آثار، آن‌ها را همان‌گونه که هستند، با درک ماهیت آن‌ها به‌عنوان یک کودک، می‌بیند و نه آن‌طور که بعضی بزرگترها در این آثار می‌خواهند با پندها و پیام‌های اخلاقی و آموزشی به دنبال شبیه‌کردن و نزدیک‌کردن آن‌ها به دنیای خود باشند.

اگر هدف نویسنده‌ی ادبیات کودک ایجاد ارتباط با کودکان است، پس برای برقراری این ارتباط باید بتواند خود را به دنیای آنان نزدیک نماید. مسأله‌ای که در این‌جا مطرح می‌شود این است که آیا نویسنده‌ی بزرگسالی که سال‌ها از دوران کودکی خود فاصله گرفته است، می‌تواند تمام شرایط، روحیات و تجربه‌های کودکان را به‌صورتی که موجود است، درک نماید؟ و برای برقراری این ارتباط از چه ابزاری می‌تواند کمک بگیرد؟ چون در نهایت این بزرگسالان هستند که برای کودکان می‌نویسند و کودکان نماینده‌ای جز بزرگسالان ندارند تا برایشان قلم‌فرسایی کنند. با آگاهی از دنیای کودکی و شناخت ویژگی‌های خاص این دوران، نویسندگان ادبیات کودک می‌توانند آثاری متناسب با این ویژگی‌ها را برای کودکان خلق کنند. آثاری که با فراهم‌آوردن تجربه‌های گوناگون، منجر به رشد فردی کودکان شده و احساسی سرشار از لذت و شادی را برای آن‌ها ایجاد می‌کند. داستان از جمله‌ی این آثار است.

یکی از کارکردهای داستان در ذهن و روان کودکان، ایجاد لذت است. به‌عبارتی کودکان می‌خوانند تا لذت خواندن را تجربه کرده باشند و همراه با شخصیت‌های یک اثر، در کشاکش حوادث داستان، دنیای جدیدی را کشف کنند. درنهایت، همین تجربه‌ها خود موجب ایجاد تحول‌های فکری و تربیتی در آن‌ها می‌شود ما بزرگسالانی را در اطراف خود می‌شناسیم که خواندن یک داستان در دوران کودکی، زندگی و سرنوشت آن‌ها را متحول کرده است. از این روی، در میان انواع ادبی، داستان‌ها جایگاه ویژه‌ای دارند. در داستان‌ها، کودکان به‌عوالمی سر می‌کشند، که چه‌بسا در عالم واقع امکان ورود به آن‌ها را نداشته باشند. آن‌ها همراه با شخصیت‌های داستان به تجربه‌هایی دست می‌یابند که شاید هرگز در زندگی روزمره‌ی خود فرصت انجام آن را نداشته باشند. چه بسیارند کودکانی که سر نوشت شخصیت‌ها را سرنوشت محتوم خود می‌شمارند و در فراز و نشیب داستان با آن‌ها می‌گریند و می‌خندند. آن‌ها گذشته‌ی خود را در افسانه‌ها، حال خود را در داستان‌های واقعی و آینده‌ی خود را در فانتزی‌ها و آثار علمی-تخیلی جست‌وجو می‌کنند. بنابراین تأثیرات آموزشی و تربیتی که ادبیات، به‌ویژه

ادبیات داستانی، در روند رشد و شکل‌گیری شخصیت کودکان بر جای می‌گذارد، غیر قابل انکار است (مکتبی‌فرد، ۱۳۸۹).

روان‌شناسان، جامعه‌شناسان و دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت، هرکدام عوامل تعیین‌کننده‌ای را در اختیار کسانی که می‌خواهند با ادبیات کودکان کار کنند قرار می‌دهند. به‌طور مثال استفاده از علم روان‌شناسی از راه‌های شناختن کودکان و آگاهی از نیازهای آن‌هاست که می‌تواند آثاری متناسب با ویژگی‌های روانی، عاطفی، اجتماعی و شناختی آنان عرضه کند. روان‌شناسان بزرگی در این راستا کوشش کرده‌اند تا بتوانند هرچه دقیق‌تر این ویژگی‌ها را تبیین نمایند. آگاهی از نظریات این بزرگان می‌تواند به نویسندگان عرصه‌ی ادبیات کودک در شناخت ماهیت کودکان و نوشتن داستان‌هایی با درون‌مایه‌هایی متناسب با نیازهای حقیقی آنان کمک کند.

۱-۲- بیان مسأله

کودکان می‌توانند با خواندن داستان، بر بسیاری از دشواری‌ها و مشکلات خود چیره شوند. می‌توانند احساس‌ها و نقطه‌نظرهای دیگران را درک کنند. عشق، محبت و همدلی را بیاموزند. به ارزش‌های فردی، استعدادها و توانایی‌های خود اهمیت دهند. بر ترس‌ها، نگرانی‌ها و تشویش‌هایشان فائق آیند. ارزش دوستی و همکاری را درک کنند و مسیر رشد شناختی، شخصیتی و اجتماعی خود را موفق‌تر بپیمایند. همه‌ی این موارد وقتی میسر می‌گردد که داستان‌ها درون‌مایه‌هایی مناسب با نیازها و ویژگی‌های کودکان را دارا باشند.

داستان‌های نوشته‌شده برای کودکان می‌تواند موضوع‌های متفاوت یا مشابهی را دربرگیرد، اما آنچه باعث تنوع داستان‌ها می‌شود، درون‌مایه یا مضمون آن‌هاست و درون‌مایه، تفسیر و دوباره‌سازی موضوع^۲ به‌وسیله‌ی نویسنده است (محمدی، ۱۳۷۸). در واقع ادراکی که نویسنده

-
1. Theme
 2. Subject

از هستی، زندگی، خود و کودک دارد، در تمام اجزاء داستانش ریزش کرده و داستان هر نویسنده را از نویسندگان دیگر منحصر به فرد و متمایز می‌کند (مستور، ۱۳۸۴: ۲۰).

سایر عناصر ادبی چون پیرنگ، شخصیت‌پردازی، صحنه‌پردازی، زاویه‌ی دید و... در ارتباط با درون‌مایه قرار دارند و در انسجام‌بخشیدن به روند کلی داستان بسیار تأثیرگذارند، اما در نهایت به نظر می‌رسد که «این درون‌مایه است که سایر عناصر داستان را انتخاب می‌کند و ایجادکننده‌ی وحدت و هماهنگی در داستان است» (میرصادقی، ۱۳۷۶: ۱۷۹) و این مسأله، ضرورت بررسی بیشتر درون‌مایه را آشکار می‌کند.

درون‌مایه به دو دسته‌ی درون‌مایه‌ی موجود^۱ (درون‌مایه‌ی آشکار^۲ و درون‌مایه‌ی پنهان^۳) و درون‌مایه‌ی تهی^۴ (حذف‌شده) تقسیم می‌شود (خسرونژاد، ۲۰۰۴). درون‌مایه‌ی آشکار داستان در قالب یک جمله و به صورت روشن بیان می‌شود ولی ممکن است نویسندگان شیوه‌های غیرصریح را برای تصویر و تشریح درون‌مایه‌ها برگزینند. مثلاً درون‌مایه‌ها را در افکار و عواطف و تخیلات شخصیت‌های داستان بگنجانند و خواننده از طریق تفسیر این افکار و تخیلات و برآیند موضوع داستان، به درون‌مایه‌ی داستان پی ببرد. این درون‌مایه‌ها که به‌طور ضمنی در لایه‌های پنهان داستان به کار می‌رود را درون‌مایه‌های پنهان می‌گویند (میرصادقی، ۱۳۷۶). درون‌مایه‌ی تهی از ناگفته‌ها سخن می‌گوید، از آن‌چه باید باشد و نیست (خسرونژاد، ۲۰۰۴). درون‌مایه‌ی تهی مفهومی است که به‌تازگی در عرصه‌ی ادبیات کودک وارد شده و فقط دو پژوهش در ارتباط با این مفهوم انجام شده است.

خسرونژاد این ناگفته‌ها، نادیده‌گرفته‌شده‌ها و این پیغام‌های از قلم‌افتاده را درون‌مایه‌ی تهی یا پوچ یا حذف‌شده می‌نامد (خسرونژاد، ۲۰۰۴). درون‌مایه‌ای که ممکن است تحت‌تأثیر ایدئولوژی نویسندگان بزرگسال در ادبیات داستانی کودک نادیده گرفته شود.

موضوع داستان، مفهوم یا مفهومی است که درون‌مایه و شکل داستان بر محور آن گسترش می‌یابد. هر داستان یک هسته یا گرانیگاه دارد که تمام مفهومی‌ها، گزاره‌ها و شگردهای شکل‌سازی را به‌طرف خود جذب می‌کند. هسته‌ی هر داستانی را می‌توان در موضوع آن یافت

-
1. Existing Theme
 2. Overt Theme
 3. Covert Theme
 4. Null Theme

(محمدی، ۱۳۷۸: ۲۲۰). موضوع داستان نیز به دو دسته‌ی موضوع موجود^۱ و موضوع تهی^۲ تقسیم می‌شود. موضوع موجود، موضوعی است که اندیشه‌ی زیر بنایی داستان بوده و هسته یا گرانیگاه داستان محسوب می‌شود. موضوع تهی، موضوعی است که باید در ادبیات داستانی به کار گرفته شود، ولی نادیده گرفته شده است.

علت بررسی درون‌مایه‌ی تهی و موضوع تهی در ادبیات کودکان، با نگاهی به اهداف این ادبیات مشخص می‌شود. این نوع ادبیات باید بتواند علاوه بر شناساندن کودک به خویشتن، ایجاد احترام و اصالت انسانی و میل به اعتلای مداوم، انواع نیازهای روانی آن‌ها را بشکافد و پیرواند (حجازی، ۱۳۷۵: ۲۰). داستان می‌تواند شباهت‌هایی را با افکار، احساسات، نگرش‌ها و رفتار کودک به او نشان دهد. پس خواننده‌ی کودک در ادبیات داستانی خویش، علاوه بر سرگرمی و لذت‌بردن، به‌دنبال پاسخی به نیازهای ویژه‌ی خود است. برخی از این نیازها گاه به‌عمد و گاه به‌دلیل ناآگاهی، مورد غفلت نویسندگان قرار می‌گیرد و آن‌چه را که انتظار می‌رود در ادبیات کودک به آن پرداخته شود، از این نوع ادبیات حذف می‌گردد.

اولین پژوهشی که به مفهوم درون‌مایه‌ی تهی پرداخته است، پژوهش خسرونژاد (۲۰۰۴) است که به بررسی این درون‌مایه پرداخته است. تلاش نگارنده بر این بوده است تا با توجه به اهمیت درون‌مایه و موضوع تهی در تألیف داستان‌هایی که باید متناسب با ویژگی‌های جسمی، عاطفی، روانی، شناختی، زبانی و شخصیتی کودک باشد و لزوم آشنایی نویسندگان کودک از ویژگی‌های مخاطب خود، با بررسی کتاب‌های کودک در سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۸۵، علاوه بر استخراج موضوع و درون‌مایه‌های موجود (آشکار و پنهان) در این داستان‌ها، موضوع و درون‌مایه‌های تهی داستان‌ها را نیز بررسی کند.

-
1. Existing Subject
 2. Null Subject